

УДК 327.7

О.І. Гринько

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ ТА ПОНЯТІЙНОЇ БАЗИ ПРОБЛЕМАТИКИ СУЧАСНОЇ РЕГІОНАЛІСТИКИ

Актуальність дослідження проблематики регіональної політики в ЄС полягає в тому, що до початку XXI століття на європейському континенті відбулися геополітичні зміни, які вплинули на всі світові політичні процеси. Вони торкнулися регіонів Центральної й Східної Європи, Балкан, території колишнього Радянського Союзу. Сформульована в історичному минулому ідея об'єднання європейських країн в ім'я спільних інтересів і безпеки не тільки почала перетворювати в життя, але вже має цілком реальні обриси. Формування Великої Європи почалося з усвідомлення спільних інтересів народів перед лицем зовнішніх і внутрішніх загроз

Ключові слова: *регіон, регіоналізація, регіоналізм, ЄС.*

За тривалий період проживання європейських народів на континенті, їхнього спілкування один з одним, були випробувані численні моделі співіснування: від збройної конфронтації, що призвела до виникнення двох світових воєн, до формування політичної культури з орієнтацією спочатку на економічну інтеграцію, а потім і на соціально-політичне єднання навколо Шенгенських і Маастрихтських угод. Створилася відповідна система ціннісної орієнтації, у центрі якої перебуває політичне співробітництво і єдиний геополітичний простір. Формування єдиного європейського геополітичного простору тісно пов'язане з рішенням проблем регіональної політики в Європі - фактором, що виступає базисом об'єднання різних національно-політичних одиниць із дотриманням їхньої регіональної специфіки й національних особливостей. Саме регіональна політика ЄС є на сьогодні найважливішим об'єднуючим фактором у Європі, і може служити зразком при розробці регіональної політики в Україні, яка також як і більшість країн ЄС є сукупністю значно відмінних друг від друга регіонів, з різним рівнем соціального, економічного, політичного розвитку.

Ідея європейської інтеграції одержала широкий розвиток після Першої і Другої світових воєн, які перекроїли карту Європи без урахування історично сформованих етнічних границь.

Вважається, що базова ідея європейської інтеграції була висловлена одночасно з ідеєю майбутнього Європейського союзу в промові Роберта Шумана - міністра закордонних справ Франції, що стосувалася створення Європейського об'єднання вугілля й стали. У своїй промові, Р. Шуман підкреслив, що об'єднання виробництва вугілля й стали дозволить змінити долі тих регіонів, які в давніх часів займалися виробництвом зброї.

При дослідженні особливостей регіональної політики інтеграційного процесу на європейському геополітичному просторі було вивченно і використовувалось цілий ряд публікацій учених-політологів. З наукових праць загального плану слід зазначити Тойнбі Дж. «Збагнення історії». Багато аналітичних матеріалів і конкретних політологічних висновків по ситуації на Європейському геополітичному просторі і його зв'язках з іншими країнами міститься в закордонних дослідженнях. Зокрема, можна відзначити книги, нариси й статті західних політологів Де Ружмон, Бжезинський З., Кіссінджер Г., Понд І., Хантінгтон З, Данн М., Наймл. Дж.З, Фрайб М., Фуше М., Давенпорт М., Люкас Й., Смітті Б., Дюбуа Ж., Ланда Р. і ін. У роботах

цих авторів підкреслюється усе більше зростаючий взаємозв'язок європейських регіонів, включаючи Східну Європу, при постійно зростаючому їхньому національно-культурному різноманітті, що впливає на формування сучасної європейської системи цінностей. У значній мірі це є слідством розвитку регіональної інтеграції, її тенденцій до загальноєвропейського зближення. З їхньою допомогою формуються універсальні цінності, які вступають у сполучення з національними. Виникає потреба в нових формах самоорганізації соціально-політичних утворень і відносин між ними, які на сьогоднішній день оформлені в ідеї регіоналізму.

Серед вітчизняних вчених, можна виділити таких авторів, як Данилишина Б.М., Долішнього М.І., Лукінова І.І., Макогона Ю.В., Мельник А.Ф., Михасюка І.Р., Мокія А.І., Писаренко С.Г., Симоненка В.К., Чумаченка М.Г.

В працях провідних вчених на сьогодні відсутні єдині підходи до сутності регіональної політики, а також до її категоріальної бази.

У сучасній гуманітарній науці поняття «регіон» (від лат. regio – область, район), трактується неоднозначно, а часом і суперечливо. У вузькому (політико-правовому змісті слова) під регіоном розуміють адміністративно-територіальні утворення. У широкому - територіальні утворення, вільні від адміністративних прив'язок. У цьому змісті поняття «регіон» може означати природно-кліматичну зону; географічну територію; економічний або господарсько-економічний район, історико-культурний ареал.

Поняття регіону в останні роки набуває всезростаючого значення в Європі. З розширенням ЄС його значення далі зросло. Регіон розглядають як «фактор глобального розвитку «глобально думати-локально діяти», як «потенціал для збереження традиційного способу життя», як «нову адміністративну одиницю у світлі субсидіарності», як «елемент розвитку для утворення самостійного регіонального розвитку», «багатогранний принцип, що може бути наповнений будь-якими атрибутами». [1]

При науковому аналізі проблем регіоналізму й регіональної політики велике значення має чітке визначення базових понять.

Визначення поняття «регіон» у словнику Ожегова говорить про те, що регіон являє собою «велику область, групу країн, що сусідять, або територій, райони, об'єднані через які-небудь загальні ознаки»[2].

Узагальнюючи цей та інші визначення регіону, які містяться в словниках та енциклопедичних виданнях, зробимо висновок про те, що в них під регіонами автори та укладачі розуміють як великі території, що охоплюють цілі континенти або групи країн, так і іноді сусідні один з одним адміністративно-територіальні одиниці, що відрізняються особливостями історичного розвитку, географічного положення, природних і трудових ресурсів, спеціалізації господарства.

Також, в науковій літературі часто зустрічається змішування понять регіон та район [3], що вважається сучасними дослідниками недоречним [4].

Сьогодні виділяють п'ять ступенів регіональної комплексності. Вони відображають певну еволюційну логіку процесу регіоналізації в ЄС.

1. Регіон як географічна і екологічна одиниця, обмежена природними кордонами;
2. Регіон як соціальна система, що припускає транслокальні стосунки соціального, політичного, культурного та економічного порядку. Взяті в комплексі, ці відносини формують «регіональний комплекс».

3. Регіон як організована співпраця в культурній, економічній, політичній, або військовій галузях.

4. Регіон як регіональне громадянське суспільство, що з'являється тоді, коли організаційна структура сприяє розвитку процесів соціальної комунікації та конвергенції цінностей в рамках всього регіону в цілому.

5. Регіон як історичне утворення з особливою ідентичністю і потенціалом його учасників, так само як і певним рівнем легітимності [5].

Різні наукові дисципліни відають пріоритет різним факторам регіоноутворення, що призводить до різного розуміння об'єктів, які співвідносяться з поняттям регіон [6].

Наслідком того, що проблематика регіону розглядається в різних споріднених наукових галузях, є поява такої комплексної дисципліни, як регіонознавство [7].

Не лишилися осторонь від розгляду проблематики регіону і політологія, в якій регіон розглядається подвійно. В одних випадках - це група країн або територій, які по багатьом очевидним параметрам більше взаємозалежні один з одним, чим з іншими країнами, мають більш-менш однорідні природні, економічні, соціально-політичні й культурні умови. Тут, як правило, держави або території, об'єднані в регіон, повинні мати якийсь загальний вихід до моря або сполучення геополітики, геоekonomіки й нових соціальних процесів, змін менталітету й т.д. в умовах процесів, що відбуваються в світі, глобалізації.

Похідними від терміну регіон є поняття «регіоналізм» і «регіоналізація». Ці терміни також отримали наукову дискусію щодо власного вмісту, однак, в даному випадку є певна узгодженість думок і відпрацьована позиція, з гідно до якої більшість авторів уважають, що їхня сутнісна відмінність полягає в тім, що «регіоналізм» - це теорія, концепція або система подань, тоді як «регіоналізація» - це об'єктивне явище або процес» [8].

Регіоналізація, по-перше, є наслідком міжнародного поділу праці, який зараз поглиблюється, збільшення впливу зовнішніх факторів, що впливають на вихід виробництва й всіх інших сторін життя суспільства за національні границі. По-друге, регіоналізація являє собою інструмент оптимізації економіки, підвищення ефективності виробництва й вирівнювання регіональних структур, а також політичної трансформації. По-третє, служить засобом підтримки балансу між потенціалами окремих країн; по-четверте, регіоналізація – суб'єкт глобалізації й одночасно інструмент протидії негативним наслідкам глобалізації [10].

У колишній радянській науці проблеми регіоналізації не розроблялись, а у вітчизняній лише починаються. Щодо західної науки, то там давно існує спеціальна галузь, яка отримала назву "регіонологія", «регіонознавство», «регіональні дослідження» (regional studies).

Як зазначає О. Молодцов, в період незалежності, проблематика регіональної політики була розглянута в працях В. Борденюка, О. Бойко-Бойчука, В. Гудак, В. Кравціва, В. Кравченка, М. Пухтинського, В. Керецмана, Є. Кіш, М. Лендшел, Г. Линевиц, С. Романюка та інших. Регіоналізація як фактор регіональної політики, аналізувалась В. Андерсеном, М. Долішнім, В. Симоненком, В. Фесенком, М. Шаповаленко, М. Шульгою тощо. Вони розглянули роль та місце регіонів в глобалізаційному процесі, політичні аспекти взаємовідносин «центр – регіони» у контексті регіоналізації, її переваги та ризики, співвідношення соціально-економічного районування і адміністративно-територіального устрою України. У цих дослідженнях, на наш погляд, недостатня увага приділялась методологічному змісту цього поняття. Аналіз стосувався, насамперед, суто соціально-економічних, або правових та інституціональних аспектів регіоналізації.

Регіоналізація – термін багатозначний. У залежності від контексту під ним розуміють: розвиток, укріплення економічних, політичних та інших зв'язків між

областями або державами, що входять до одного регіону; процес виникнення регіональних об'єднань держав; специфічність, розмаїття напрямків регіональної політики, що проводиться в окремих регіонах; економічне районування; зовнішньоторговельні привілеї двох країн [11, 12, 13].

Теоретично навантаженим є перше значення цього терміну, який часто неправомірно використовують ще як синонім регіоналізму, оскільки вони знаходяться у певному співвідношенні. Окремі дослідники, що займаються проблемами соціально-економічного районування (регіонування) розуміють регіоналізацію як процес обґрунтування територіального поділу на макрочастини (макрорегіоналізацію) [14]. Інші застосовують поняття регіоналізації, маючи на увазі інституційні чинники та механізми регіональної політики (моделі регіоналізації) [15].

Нам здається вдалим визначення І. Бусигіної терміну регіоналізації: «регіоналізація - процес перерозподілу владних компетенцій, передачі функцій від національного на регіональний рівень, поява і розвиток нових інституційних форм, що відповідають новій ролі регіонів у процесі прийняття рішень на національному та наднаціональному рівнях» [16].

Процеси глобалізації сильно вплинули на зміни політичних й економічних відносин між країнами та структуру світової економіки. Зокрема, посилились лібералізаційні процеси на різних рівнях, важливого значення у міжнародних відносинах набули інтеграційні процеси. А лібералізація й інтеграція призвели до такого явища, як регіоналізація і регіоналізм. Регіоналізація є процесом перерозподілу владних компетенцій, передачі функцій від національного на регіональний рівень, поява і розвиток нових інституційних форм, що відповідають новій ролі регіонів у процесі прийняття рішень на національному та наднаціональному рівнях. У ХХІ столітті поряд з процесом глобалізації відбувається процес регіоналізації, який стає характерним не тільки для держав з федеративною формою устрою, але і для унітарних держав, та цілих континентів і частин світу. Для розуміння регіоналізму важливо розрізнити концепції „старого” і „нового” регіоналізму. „Старий регіоналізм” виник у роки холодної війни і формувався „згори” обома конфронтуючими блоками. Він характеризувався інтравертністю, тобто протекціоністською спрямованістю, домінуванням політичних питань над іншими тощо. Друга, „нова” хвиля регіоналізму зародилася в середині 1980-х років. Основні імпульси до неї йдуть „знизу”, лише підкріплюючись політичними домовленостями. Новий регіоналізм – це відкрите, екстравертне співробітництво, спрямоване на комплексне розв'язання економічних, політичних, культурних, екологічних та інших проблем і завдань. В той час, як синонімом класичного («старого») регіоналізму було слово „закритість”, концепцією «нового» регіоналізму став його антипод. Серед сучасних науковців є домовленість вважати нові регіональні форми співробітництва черговою стороною глобалізації, не акцентуючи увагу на тому, що і взаємодія у форматі «старого» регіоналізму не втратила актуальності. Багато сучасних об'єднань мають риси обох типів регіоналізму [17].

Порівнюючи основні ознаки старого та нового регіоналізму Б.Хеттне визначає, що старий регіоналізм був:

- відображенням біполярної системи,
- результатом боротьби за владу між наддержавами (тому найбільш поширеною є формальна інтеграція, ініційована зверху),
- внутрішньо-орієнтованим з протекціоністськими тенденціями (концепція ендогенного розвитку)

- у центрі уваги знаходилася держава, в тому сенсі, що інші суб'єкти, такі як організації та господарючі суб'єкти не вважалися важливими [18].

Новий регіоналізм відрізняється тим, що він:

- розвивається у рамках багатопольярної системи,
- представляє собою процес, що виникає спонтанно або в рамках певного регіону (в розвитку інтеграційних процесів домінує ініціатива приватного сектору – корпоративна інтеграція),
- включає неекономічні аспекти, і, таким чином, призводить до посилення регіональної ідентичності, так званого, розширеного націоналізму,
- менше внутрішньоорієнтований, оскільки світова економіка є надзвичайно взаємозалежною (відкритий регіоналізм),
- сприяє більшому співробітництву, ніж співробітництво між країнами.

Крім економічної інтеграції необхідно звернути увагу ще на дві форми регіоналізації – регіональні держави й так звані «трикутники розвитку».

Регіональна держава – це еквівалент терміну «супердержава», але реалізованого не на глобальному, а на регіональному рівні. Регіональні держави, користуючись своїм більш значним економічним, демографічним, військовим або зовнішньополітичним потенціалом намагаються нав'язувати свою волю в окремих питаннях своїм менш потужним сусідам.

«Трикутники розвитку» (хоча учасників може бути й більше, і менше) складаються в прикордонних районах декількох країн. Розглядаючи дану форму регіоналізації, Г. Широков пише: «Регіоналізація спричиняє створення декількох взаємодіючих і конкуруючих інтеграційних угруповань, що служать для багатопольсного керування світовою системою» [19].

Регіональна політика – це діяльність органів державної влади й міжнародних організацій, спрямована на вирівнювання диспропорцій соціального й економічного розвитку частин території конкретних країн [20].

Основою відносин між рівнями влади в будь-якій державі є питання про розподіл повноважень, відповідальності й гарантій їхньої діяльності. Це питання також є важливим і в процесі регіоналізації. Ступінь його рішення прийнято розглядати з позицій так званих принципів субсидіарності та компліментарності регіональної політики [21].

Субсидіарність – принцип, що лежить в основі розподілу повноважень і компетенцій між акторами, що перебувають на різних рівнях владної піраміди [22].

Це організаційний і правовий принцип, згідно з яким спільнота вдається до будь-яких заходів лише в тому разі, якщо вони ефективніші за відповідні заходи на національному, регіональному або місцевому рівнях (виняток становлять сфери виняткової компетенції Спільноти); один з основоположних принципів Європейського Союзу. Означає постійне оцінювання обґрунтованості дій ЄС з погляду наявних можливостей на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Амстердамський договір додав до Договору про заснування Європейської Спільноти Протокол про застосування принципів субсидіарності та пропорційності, де викладені керівні настанови щодо субсидіарності. Цей Протокол, після оновлення, стане додатком до європейської Конституції [23].

Застосування принципу субсидіарності здійснюється в правових і адміністративних системах більшості держав, що входять у Раду Європи, причому як в унітарних, так і у федеративних, що свідчить про його універсальний характер, а також перспективності його використання в країнах, що вдосконалюють державне управління [24]. При цьому варто мати на увазі, що використання принципу субсидіарності має на

увазі обов'язкове врахування і інших принципів, що визначають основи організації держави: єдність дії й застосування, ефективність управління й солідарність.

Принцип субсидіарності є також базовою концептуальною основою практичної політики в регіональних питаннях, у розробці стратегії державного розвитку [25].

Принцип комплементарності припускає установку на безперервність у структурі влади. Принцип націлює на створення умов рівномірного розподілу владних функцій у розрізі всієї вертикалі управління, тобто рівномірного розподілу влади в структурі управління і виділення владних повноважень як згори, так і знизу. Такий порядок реалізації влади допомагає уникнути дефіциту влади і не залишає місця для прояву нелегальних центрів управління, які б узяли функцію управління соціальною системою на себе. Принцип комплементарності вказує на те, що держава повинна створити систему правових гарантій, які б забезпечували захист прав та інтересів місцевого самоврядування від необгрунтованого втручання в їхню діяльність органів державної влади. У ст. 4 п. 4. Європейської Хартії місцевого самоврядування записано «повноваження, якими наділяється місцева влада, як правило, мають бути повними й виключними. Вони не можуть скасуватися чи обмежуватися іншим, центральним або регіональним органом, якщо це не передбачене законом».

По своєму внутрішньому змісту регіональна політика - «це діяльність по керуванню політичним, економічним, соціальним і екологічним розвитком країни в просторовому регіональному аспекті що відбиває як взаємини між державою й регіонами, так і регіонів між собою

Об'єктом регіональної політики в країнах з ринковою економікою є регіональні (просторові) нерівності, що проявляються в рівні й умовах життя населення, зайнятості й безробіття, темпах економічного розвитку регіонів, умовах підприємництва й ін.

Суб'єктами регіональної політики виступають законодавчі й виконавчі органи влади центру й регіонів, органи місцевого самоврядування, міжрегіональні асоціації.

Регіональна політика здійснюється й у взаємовідносинах об'єднань держав і регіонів усередині цих об'єднань. Основна мета регіональної політики, як визначається у відповідних документах ЄС, - звести до мінімуму ті нерівності, які створюють ґрунт для виникнення соціальних конфліктів, заважають соціально-економічному розвитку країни в цілому або її частинах, а також групи країн (країни-члени Європейського союзу). Зовсім очевидно також і те, що цілі регіональної політики різних держав не можуть збігатися й варіюють у широких межах.

Дослідниками виділяються наступні основні цілі регіональної політики в ЄС:

- Створення й зміцнення єдиного економічного простору, і забезпечення економічних, соціальних, правових і організаційних основ державності;
- Відносне вирівнювання умов соціально-економічного розвитку регіонів;
- Пріоритетний розвиток регіонів, що мають особливо важливе значення для держави;
- Максимальне використання природних, у тому числі ресурсних особливостей регіонів;
- Комплексний екологічний захист регіонів [16].

Крім цілей регіональна політика має свої функції. До основних функціональних форм регіональної політики прийнято відносити:

1. Регіональне прогнозування - наукове передбачення передбачуваних напрямків і параметрів соціально-економічного розвитку регіону на основі аналізу джерел фінансування, економічної структури і т.д.

2. Регіональне програмування - цілеспрямоване втручання в розвиток регіону з формулюванням цілей і проміжних завдань соціально-економічного розвитку регіону, а

також визначення конкретних строків досягнення поставлених цілей і необхідних витрат ресурсів.

3. Регіональне планування - встановлення конкретних завдань і цілей на плановий (планований) період із вказівкою джерел фінансування, безпосередніх виконавців.

У свою чергу регіональна політика здійснюється певними засобами й у певних формах. При аналізі конкретного змісту регіональної політики необхідно враховувати й специфічні розходження регіонів, стосовно яких реалізується ця політика. Ця специфіка характеризується рядом показників-критеріїв. Виділяються наступні критерії:

- 1) Рівень економічного розвитку;
- 2) Темпи економічного розвитку;
- 3) Тип територіальної структури господарства (вузловий і гомогенний)
- 4) Коефіцієнт щільності населення;
- 5) Темпи приросту населення;
- 6) Характер і коефіцієнт виробничої спеціалізації.

З відзначеними регіональними особливостями зв'язані формування й проведення регіональної політики.

Державна регіональна політика й політика регіонів - не розрізнені частини, а єдине ціле, вони доповнюють один одного.

Внутрішня політика регіонів - цільові дії органів влади регіону, спрямовані на найбільш ефективне використання всіх ресурсів регіону для підвищення добробуту населення, удосконалювання структури матеріального виробництва, поліпшення стану навколишнього середовища, розвиток соціально-економічної інфраструктури.

У державній регіональній політиці можна виділити ряд взаємозалежних елементів: економічну, соціальну, науково-технічну, екологічну, демографічну, гуманітарну й національну політику.

На основі загальних принципів державної регіональної політики формується та або інша регіональна політика.

У висновку можна сказати що, поняття регіону використовувалося в різних розуміннях та в багатьох дисциплінах, що призвело, зрештою, до формування окремої наукової дисципліни «регіонознавство». В політології регіон здебільшого розглядається як група країн або територій, які по багатьом очевидним параметрам більше взаємозалежні один з одним, чим з іншими країнами, мають більш-менш однорідні природні, економічні, соціально-політичні й культурні умови.

Розвиток регіоналізації сформований на основі двох основних концепцій регіоналізму: «старий» регіоналізм, який характеризувався характеризувався інтравертністю, тобто протекціоністською спрямованістю, домінуванням політичних питань над іншими тощо. Друга, „нова” хвиля регіоналізму зародилася в середині 1980-х років – це відкрите, екстравертне співробітництво, спрямоване на комплексне розв'язання економічних, політичних, культурних, екологічних та інших проблем і завдань.

Регіоналізм, як провідна світова тенденція сіспільно-політичного життя останніх десятиліть, виступає не тільки як зростаюча роль регіонів різної величини й значимості на світовій арені, але і як відбиття територіального розрізу тієї нерівномірності, що з урахуванням різного рівня розвитку країн і регіонів буде неминуче супроводжувати процеси інтеграції. Міждержавна регіональна єдність означає міру й гарантію місцевого проживання в єдиному суспільно-політичному просторі зі своїми особливостями політичної культури. Інакше кажучи, така єдність припускає не стільки

рівність рівнів економічних можливостей, скільки одержання можливості співіснувати на рівних взаємовигідних умовах.

Список використаної літератури

1. Гринько О. І. Аналіз основних напрямків дослідження регіональної політики Європейського Союзу / О. І. Гринько // Науковий вісник [Одеського державного економічного університету]. – 2010. – № 3. – С. 129–133.
2. Ожегов И. С. Толковый словарь русского языка / И. С. Ожегов, Н.Ю. Шведова. – М., 1993. – С. 695.
3. Алаев Э. Б. Социословарь / Э. Б. Алаев. – М., 1993. – С. 69–70.
4. Мироненко Н. С. Геополитика и политическая география / Н. С. Мироненко. – М., 2001. – 213 с.
5. Попович А. Интеграция: теоретические аспекты [Электронный ресурс] / А. Попович. – Режим доступа : <http://fmp-gugn.narod.ru/pop2.html>
6. Гринько О. І. Перспективи регіоналізації і регіональної політики в Європейському Союзі / О. І. Гринько // Науковий вісник [Одеського державного економічного університету]. – 2010. – №6. – С. 127–133.
7. Волков Ю. Г. Регионоведение / Ю. Г. Волков. – М., Наука, 2004. – 341 с.
8. Орешина М. А. Регион как объект социально-гуманитарных исследований / М. А. Орешина // Политическая наука. Пространство как фактор политических трансформаций. – М., 2003. – С. 145–155.
9. Куро О. С. Регіональна кластерна політика в Європі: теорія й практичне застосування / О. С. Куро // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2008. – Вип.33. – С. 66–71.
10. Яковюк І. В. Регіональна політика Європейського Союзу: загальнотеоретичний аналіз / І. В. Яковюк // Політичні і правові проблеми становлення і розвитку держави на пострадянському просторі : матер. міжнар. наук.-практ. конф., (м. Харків, 26 черв. 2009 р.) – Харків, 2009. – С. 10–18.
11. Молодцов О. Поняття та сутність нової регіоналізації / О. Молодцов // Вісник Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2005. – № 4. – С. 318–324.
12. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком : навч. посіб. / Д. М. Стеченко. – К. : Вища шк., 2000. – 223 с.
13. Богорад О. Д. Регіональна економіка : словник-довідник [Електронний ресурс] / О. Д. Богорад, О. М. Тевелєв, В. М. Падалка, М. В. Підмогильний. – К., 2004. – Режим доступу : <http://www.eru.org.ua/index.php?page=883>
14. Долішній М. І. Макрорегіоналізація України як основа здійснення регіональної політики / М. І. Долішній, В. К. Симоненко // Регіональна політика: методологія, методи, практика / відп. ред. М. І. Долішній; НАН України. Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2001. – С. 24–36.
15. Лендъел М. Спеціальні інститути розвитку територій: європейський досвід / М. Лендъел // Інститути та інструменти розвитку територій. На шляху до європейських принципів / за ред. С. Максименка; Київ. центр Ін-ту Схід-Захід. – К. : Міленіум, 2001. – С. 67-148.
16. Бусыгина И. Стратегии европейских регионов как ответ на вызовы интеграции и глобализации / И. Бусыгина. – М. : Интердиалект, 2003. – 325 с.
17. Бібіков Д. Н. ТНК в процесі співіснування глобалізації та регіоналізму [Електронний ресурс] / Д. Н. Бібіков // Ефективна економіка. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=640>.

18. Hettne B. Globalism and New Regionalism / B. Hettne, A. Inotai, O. Sunkel. – New York : Macmillan, 1999. – 308 p.
19. Булатова О. В. Теоретико-методичні основи визначення нового регіоналізму в світогосподарському розвитку / О. В. Булатова // Проблеми и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ : сб. науч. тр. – Севастополь – Донецк : ДонНУ, 2009. – С. 85-88.
20. Молодцов О. Поняття та сутність нової регіоналізації / О. В. Молодцов // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2005. – № 4. – С. 318-324.
21. Широков Г. К. Регионализация: новые тенденции мирового развития на рубеже XX и XXI веков / Г. К. Широков // Новая и новейшая история. – 2004. – № 4. – С. 55-66.
22. Васильева Т. А. Региональная політика / Т. А. Васильева // Юридическая энциклопедия. – М., 2001. – С. 939.
23. Кіш Є. Б. Сучасні пріоритети регіональної політики Європейського Союзу / Є. Б. Кіш // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2007. – Вип. 70. Ч. 2. – С. 85–89.
24. Хохлов И. Субсидиарность как принцип и механизмы политики Евросоюза / И. Хохлов // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – № 5. – С. 95-101.
25. Порплиця Н. Б. Нові тенденції розвитку регіональної політики Європейського Союзу / Н. Б. Порплиця // Проблеми державного будівництва в Україні. – 2007. – Вип. 12. – С. 228–230.
26. Лютак О. М. Теоретичні засади регіональної політики країн Європейського Союзу / О. М. Лютак // Економічні науки. Сер.: Економічна теорія та економічна історія : зб. наук. пр. – 2005. – Вип. 2. – С.159–175.
- Стаття надійшла до редакції 15.01.2015 р.

О. Grynko

THE RESEARCH OF METHODOLOGICAL AND CONCEPTUAL BASE OF MODERN AREA STUDIES

During a long period of European nations' settlement on the continent and their communication with each other, numerous models of coexistence have been tested: from the armed confrontation that resulted in two world wars - to the formation of political culture focused on economic integration first and then on social and political unionization according to Maastricht and Schengen agreements. The certain system of value orientation was created. The political cooperation and the common geopolitical space are its core.

The formation of the common European geopolitical space is closely connected with the decision of problems of regional policy in Europe. While studying features regional policy integration process in the European geopolitical space, it has been used and examined a number of publications worked out by political scientists. The work "A study of history" by J. Toynbee should be noted as the work in which the general ideas are presented. Many analytical materials and numerous politological conclusions on the situation in the European geopolitical space and its relations with other countries are contained in the foreign researches. In particular, the books, essays and articles worked out by Western political scientists such as: De Rougemont, Brzeziński Z., Kissinger G., Pond I., Huntington S., Dunn M., Nayml. Dzh. Z., Frayb M. Foucher M., Davenport M., Lyukas J., Smitty B., Dubois J., Landa R. and by other, should be noted in this connection. Ever-increasing interconnection between European regions, including Eastern Europe, and the constant

increasing of their national and cultural diversity, which affects the formation of modern European values, are emphasized in the works of these authors. Considerably it is caused by the regional integration and its trend of European convergence. With their help some universal values are emerging and they come in connection with the national ones.

The concept of the region is used in different senses and in many disciplines, which led eventually to the formation of the certain scientific discipline "area studies". In political science region is mostly considered to be a group of countries or territories depended on each other according to many obvious characteristics more than on other countries. As well they have more or less homogeneous natural, economic, social, political and cultural conditions.

The development of regionalization is based on two basic concepts of regionalism, "old" regionalism, which is characterized by introversion that is protectionist orientation, dominance of political issues over others. Second model, the "new" wave of regionalism was formed in the mid 1980s. It is open, extroverted cooperation aimed at the complex solving of economic, political, cultural, environmental and other problems and challenges.

Key words: *region, regionalization, regionalism, the EU.*

РЕЦЕНЗЕНТИ: *Зеленько Г.І., д.політ.н, проф.; Булик М.В., к.політ.н, доц.*

УДК 32.02: 01.8(47)

В.В. Гулай

ЛАТЕНТНІ ПОЛІТИЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРОРИСТИЧНИХ УТВОРЕНЬ «ДОНЕЦЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА» ТА «ЛУГАНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА» В УМОВАХ СИСТЕМНОЇ КРИЗИ ДЕРЖАВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

В роботі розкриваються причини, характер та наслідки утворення «Донецької народної республіки» та «Луганської народної республіки» в умовах політичної кризи в Україні зими 2013 – весни 2014 рр. та розгортання Російською Федерацією т. зв. «гібридної війни». Звернуто увагу на роль латентних політико-економічних структур в дезорганізації системи державної влади й місцевого самоврядування в Донецькій та Луганській областях. Окремо аналізуються механізми відображення інтересів структурних елементів кланово-олігархічної політичної системи України періоду президентства В. Януковича в механізмі формування та функціонування терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР».

Ключові слова: *латентні політичні практики, політична корупція, кланово-олігархічна система, «Донецька народна республіка», «Луганська народна республіка».*

Обрана тема дослідження є вкрай актуальною як політико-прикладному, так й науково-теоретичному аспектах. Анексія Російською Федерацією суверенної території України – Автономної Республіки Крим й м. Севастополя та збройне вторгнення для збереження та розширення територій терористичних організацій «Донецької народної республіки» та «Луганської народної республіки» не тільки переконливо показали неефективність функціонування попередньої моделі державної організації України, що не змогла подолати негативного впливу латентних політичних практик кланово-олігархічної політичної системи, залишки останньої несуть реальну загрозу подальшої втрати залишків суверенітету й територіальної цілісності нашої країни.